

gdzie: $n_x = \cos(n, x) = \sin \beta$;

$n_y = \cos(n, y) = -\cos \beta$.

Uwzględniając powyższe związki, otrzymamy

$$Q_{AB} = \int_A^B (-v_x \sin \beta + v_y \cos \beta) ds.$$

Rzuty elementu ds na kierunki osi współrzędnych są równe:

$$dx = ds \cos \beta, \quad dy = ds \sin \beta,$$

czyli

$$Q_{AB} = - \int_A^B (v_x dy - v_y dx) = - \int_A^B d\psi.$$

Ostatecznie

$$Q_{AB} = \psi(x_1, y_1) - \psi(x_2, y_2).$$

A zatem, natężenie przepływu przez odcinek krzywej AB w płaskim ruchu potencjalnym równe jest różnicy funkcji prądu w punktach A i B i nie zależy od kształtu krzywej.

3.6.4. PRZYKŁADY PŁASKICH PRZEPŁYWÓW POTENCJALNYCH ŹRÓDŁO I UPUST (DIPOL)

Prędkość płynu wypływającego ze źródła lub wpływającego do upustu na płaszczyźnie równa jest

$$v_r = \frac{d\varphi}{dr} = \frac{\pm Q}{2\pi r}.$$

Całkując to wyrażenie, otrzymamy potencjał prędkości

$$\varphi(x, y) = \pm \frac{Q}{2\pi} \ln r,$$

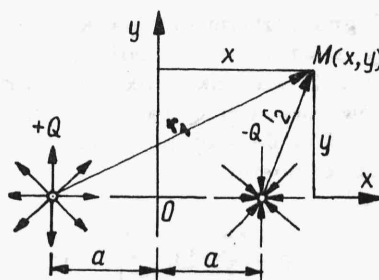
gdzie $r = (x^2 + y^2)^{0,5}$.

Rozważmy dwa źródła (dodatnie i ujemne) o wydatku Q położone na osi x symetrycznie względem osi y w odległości a (rys.3.13). Obierzmy na płaszczyźnie dowolny punkt $M(x,y)$ oddalony od źródła o r_1 i od upustu o r_2 .

Jak widać na rysunku r_1 i r_2 można wyrazić następująco:

$$r_1 = \left[(x + a)^2 + y^2 \right]^{0,5};$$

$$r_2 = \left[(x - a)^2 + y^2 \right]^{0,5}.$$

Rys.3.13

Potencjał prędkości będzie równy

$$\varphi(x,y) = -\frac{Q}{2\pi} (\ln r_1 - \ln r_2).$$

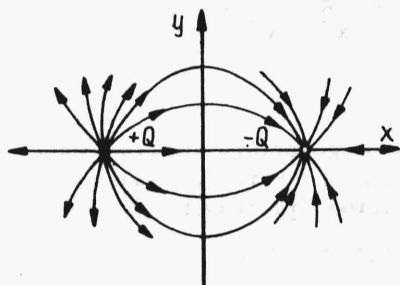
Składowe prędkości w punkcie M wynoszą:

$$v_x = \frac{\partial \varphi}{\partial x} = -\frac{Q}{2\pi} \left(\frac{x + a}{r_1^2} - \frac{x - a}{r_2^2} \right),$$

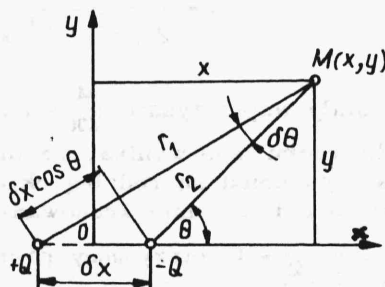
$$v_y = \frac{\partial \varphi}{\partial y} = -\frac{Q}{2\pi} \left(\frac{y}{r_1^2} - \frac{y}{r_2^2} \right).$$

Jeżeli źródło i upust mają jednakowy wydatek, to wszystkie linie prądu źródła wpływają do upustu (rys.3.14).

Załóżmy, że źródło o wydatku $+Q$ i upust o wydatku $-Q$ zbliżyły się do siebie na nieskończenie małą odległość δx (rys.3.15).

Rys.3.14

Rys.3.15

W granicznym przypadku, gdy $\delta x \rightarrow 0$, otrzymamy jeden punkt osobliwy zawierający źródło i upust. Punkt ten nazywamy dipolem lub dubletem. Z warunku $\delta x \rightarrow 0$ oraz $Q\delta x = \text{const}$ wynika, że $Q \rightarrow \infty$. Wówczas $\lim_{x \rightarrow 0} Q\delta x = M$. Symbol M oznacza moment dipola.

Dla danego przypadku wzór na potencjał prędkości można przedstawić w postaci

$$\varphi = \frac{Q}{2\pi} (\ln r_1 - \ln r_2) = \frac{Q}{2\pi} \ln \frac{r_1}{r_2} = \frac{Q}{2\pi} \ln \left(1 + \frac{r_1 - r_2}{r_2} \right).$$

Można - jak widać na rysunku - napisać

$$r_1 - r_2 \approx \delta x \cos \Theta.$$

Po podstawieniu tej zależności do wzoru na potencjał prędkości otrzymamy

$$\varphi = \frac{Q}{2\pi} \ln \left(1 + \frac{\delta x \cos \Theta}{r_2} \right).$$

Przechodząc do granicy, gdy $\delta x \rightarrow 0$, $r_2 \rightarrow r$, $Q\delta x \rightarrow M$

$$\varphi = \lim \left[\frac{Q}{2\pi} \ln \left(1 + \frac{\delta x \cos \Theta}{r_2} \right) \right] = \lim \left[\frac{1}{2\pi} \frac{Q\delta x \cos \Theta}{r_2} \right] = \frac{M \cos \Theta}{2\pi r}.$$

Uwzględniając to, że $\cos \Theta = \frac{x}{r}$, otrzymamy wzór na potencjał prędkości dla dipola lub źródła podwójnego

$$\varphi = \frac{M x}{2\pi r^2} = \frac{M}{2\pi} \frac{x}{x^2 + y^2} = m \frac{x}{x^2 + y^2},$$

gdzie stały współczynnik $\frac{M}{2\pi} = m$.

Ze wzoru tego wynika, że linie jednakowego potencjału prędkości dipola $\varphi = \text{const}$ są rodziną okręgów stycznych do osi y , mających środki na osi x (linie kresowane na rys.3.16), ponieważ z zależności

$$m \cdot \frac{x}{x^2 + y^2} = C \text{ otrzymamy równanie okręgu w postaci}$$

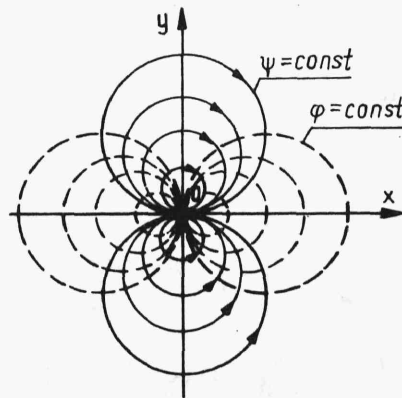
$$(x^2 - C_1)^2 + y^2 = C_1^2,$$

gdzie $C_1 = \frac{m}{2C}$.

Składowe prędkości w tym ruchu wynoszą:

$$v_x = \frac{\partial \varphi}{\partial x} = \frac{m(y^2 - x^2)}{(m^2 + y^2)^2};$$

$$v_y = \frac{\partial \varphi}{\partial y} = -\frac{2mxy}{(m^2 + y^2)^2}.$$

Rys.3.16

Prędkość wypadkowa równa jest

$$v = \left(v_x^2 + v_y^2 \right)^{0,5} = \frac{m}{x^2 + y^2} = \frac{m}{r^2}.$$

A więc, prędkości elementów płynu są odwrotnie proporcjonalne do kwadratów ich odległości od początku układu, w którym znajduje się punkt osobliwy.

Równanie różniczkowe linii prądu ma postać

$$d\psi = v_x dy - v_y dx = \frac{m}{(x^2 + y^2)^2} \left[(y^2 - x^2) dy + 2xy dx \right].$$

Dla scałkowania tego równania względem x podstawimy

$$x^2 + y^2 = z,$$

skąd

$$2x dx = dz.$$

Wówczas

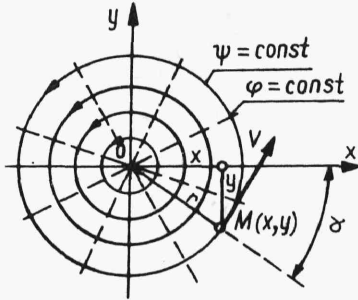
$$\psi = m y \int \frac{2x dx}{(x^2 + y^2)^2} = m y \int \frac{dz}{z^2} = -\frac{m y}{z} + C(y) = -\frac{m y}{x^2 + y^2} + C(y).$$

Równanie linii prądu można przedstawić w postaci:

$$\frac{m y}{x^2 + y^2} = C$$

lub

$$x^2 + (y - c_1)^2 = c_1^2.$$

Rys.3.17

A więc linie prądu, jak pokazano na rysunku, tworzą rodzinę okręgów stycznych do osi x , których środki leżą na osi y . Początek układu stanowi równocześnie źródło i upust, czyli dipol.

Wir płaski kołowy. Zbadajmy teraz podany na rysunku 3.17 płaski ruch potencjalny określony potencjałem prędkości w postaci

$$\varphi = q \alpha = q \operatorname{arctg} \left(\frac{y}{x} \right),$$

gdzie: $q = \frac{\Gamma}{2\pi}$ (Γ - cyrkulacja),

α - kąt zawarty między osią x a promieniem r ,

$$\operatorname{tg} \alpha = \frac{y}{x}.$$

Składowe prędkości w tym ruchu będą:

$$v_x = \frac{\partial \varphi}{\partial x} = \frac{\partial}{\partial x} \left(q \operatorname{arctg} \frac{y}{x} \right) = - \frac{q y}{x^2 + y^2},$$

$$v_y = \frac{\partial \varphi}{\partial y} = \frac{\partial}{\partial y} \left(q \operatorname{arctg} \frac{y}{x} \right) = \frac{q x}{x^2 + y^2},$$

gdzie $r^2 = x^2 + y^2$.

Prędkość wypadkowa w punkcie $M(x, y)$ wynosi

$$v = \left(v_x^2 + v_y^2 \right)^{0,5} = \frac{q}{r} = \frac{\Gamma}{2\pi r}.$$

Z zależności tej wynika, że prędkość jest odwrotnie proporcjonalna do promienia i nie zależy od kąta α . W początku układu jest punkt

osobliwy, w którym prędkość $v \rightarrow \infty$. W nieskończoności ($r \rightarrow \infty$) prędkość dąży do zera ($v \rightarrow 0$).

Dla wyznaczenia linii prądu piszemy różniczkę zupełną funkcji prądu

$$d\psi = v_x dy - v_y dx = \frac{-q}{r^2} (y dy + x dx) .$$

Po scałkowaniu tego równania otrzymamy

$$\psi = -\frac{1}{2} q \ln r^2 + C_1 = -q \ln r + C_1 = \text{const} ,$$

stąd

$$r = \text{const} .$$

Możemy więc powiedzieć, że linie prądu tego ruchu będą kołami współśrodkowymi, linie jednakowego potencjału prędkości - prostymi, przechodzącymi przez początek układu (rys.3.17). Ruch taki nazywamy płaskim wirem kołowym.

3.6.5. NAKŁADANIE PRZEPŁYWÓW

Przepływ równoległy i źródło płaskie. Rozważmy źródło płaskie w początku układu i przepływ równoległy do osi x ze stałą prędkością $v_0 = \text{const}$ (rys.3.18).

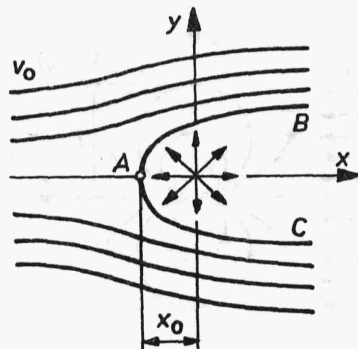
Potencjał prędkości dla tak złożonego ruchu będzie równy:

$$\varphi = v_0 x - \frac{Q}{2\pi} \ln r; \quad (r = \sqrt{x^2 + y^2}) .$$

Składowe prędkości:

$$v_x = \frac{\partial \varphi}{\partial x} = v_0 - \frac{Q}{2\pi} \frac{x}{r^2} ,$$

$$v_y = \frac{\partial \varphi}{\partial y} = -\frac{Q}{2\pi} \frac{y}{r^2} .$$

Rys.3.18